

ТМ	Г. XXX	Бр. 4	Стр. 725 - 731	Ниш	октобар - децембар	2006.
----	--------	-------	----------------	-----	--------------------	-------

UDK 316:2/:929 Jukić J.

Есеј

Примљено: 05.11.2006.

Драгољуб Б. Ђорђевић

Машински факултет

Ниш

**СКИЦА ЗА ПОРТРЕТ У СОЦИОЛОГА РЕЛИГИЈЕ:
ЈАКОВ ЈУКИЋ (1933-2006)
– СОЦИОЛОГ РЕЛИГИЈЕ ВЕЛИКОГ ПРИНОСА ****

Резиме

Скица за портрет Јакова Јукића, хрватског католичког социолога религије. То је први у низу од десет портрета бивших југословенских социолога религије, који су поставили темеље савремене социологије религије на балканском простору. Уз Јакова Јукића, у десет најзначајнијих социолога религије аутор убраја још: Штефицу Бахтијаревић, Срђана Врдана, Николу Дуганцију, Марка Кершевана, Николу Скледара, Есада Ћимића, Сергеја Флереа, Ивана Цвитковића и Ђуру Шушњића. Аутор, и сам социолог религије средње генерације, с обзиром да је са њима био и јесте у пријатељском односу – поједини су му били и учитељи – присним тоном и стилем описује познанство, дружење и сарадњу, као и домете њиховог научног рада. Тако је поступљено и у скици портрета Јакова Јукића, који је у међувремену умро, а био је европско име у социологији религије.

Кључне речи: Јаков Јукић, социологија религије, портрети југословенских социолога религије, живот и рад југословенских социолога религије, домет југословенске социологије религије

brkab@bankerinter.net

* Текст урађен у оквиру рада на пројекту *Култура мира, идентитети и међуетнички односи у Србији и на Балкану у процесу евроинтеграције* (149014Д), који се изводи на Институту за социологију Филозофског факултета у Нишу, а финансира га Министарство науке и заштите животне средине РС.

* Према *Речнику књижевних термина* (Нолит, Београд, 1985, стр. 73), Скица јесте: “1. – Мала прозна форма – сажет књижевни састав који подсећа на → **кратку причу** (делимично на → **цртицу** и → **вињету**), али мање изразит и формалан, обично намерно поједностављен у поступку, присног тона и стила.”

Псеудоним

Јаков Јукић, хрватски католички социолог религије *феноменолошке* оријентације, аутор ниске далекосежних књига по утицају – у некадашњој Југославији, поред Срђана Врцана и Ђуре Шушњића, најцењенији социолог религије, био је европско религиолошко име. То му је псеудоним, а крштено име Жељко Мардешкић, које је почео да користи у интелектуалној јавности и ставља на корице својих издања тек у смирају прошлога века. У скици-захвалници – тешко ми је да изговорим *in memorem*-у – рабићу псеудоним, јер: упознао сам Јукића и њега памтим, множина га тако препознаје и све његове прератничке књиге су изашле тим потписом.

Служба

Неуобичајена је Јукићева професионална каријера. Већина никада није приметила да он није школовани социолог, социолог религије по дипломи. И гле изненађења: тај је социолог религије, будући правником по факултетском образовању, скоро сав радни век провео на рутинским јуристичким пословима у сплитским предузећима *Дрвени комбинат* и *Јадранкамен*. Не мирећи се с инвалидском мировином 1993, он је најпре предавач колегија религије свијета на Пасторално-теолошком институту (сада Богословском факултету) у Сплиту, а потом, опет не признајући друго пензионисање, све до смрти бива наставник *социологије религије и религије свијета* на Високој теолошко-катехетској школи у Задру. Уз то, био је спољашњи сарадник Института за друштвена истраживања "др Иво Пилар" у Загребу, Фрањевачког института за културу мира у Сплиту и Екуменског института *Centro Aletti* у Риму. Покренуо је са сарадницима три значајна часописа: *Цркву у Свијету* (Сплит, 1966), *Миротворни изазов* (Загреб, 1991), и *Нову присутност* (Загреб, 2003).

Оличење социологије религије

Моје *вјерују* у социологији религије гласи: конфесионално порекло, не/религиозно стање, положај у религијској групи и занимање не би требало да превагну над објективношћу и критичким послањем социологије религије. У супротном, немамо посла с њом као науком. Ж. Мардешкић, алијас Јаков Јукић, добар је пример за такво што: он јесте – и тако га именујем – католички социолог религије, али да ли се у његовим сјајним и светски вредним публикацијама иоле среће накана да више вреднује Рим спрам Цариграда, Меке или Њујорка; он јесте религиозни социолог религије, но због тога не мање критичан, дакако када је потребно, према вери уопште, својој

конфесији и цркви, икојој религијској појави. Због свега тога нити је лабавији верник нити минорнији научник. Баш напротив, као такав, без академског покрића а са грандиозним доприносом, овај хрватски социолог био је оличење социологије религије за коју се залажем – социологије религије као јединствене науке.

Почасни докторат

Премда међу стручњацима изузетно цењен, није се могао учврстити ни запослити на државним хрватским универзитетима. Томе су се испречиле две непремостиве препреке: *законска*, јер није имао формалних квалификација (магистратуру и докторат), и *идеолошка*, због тога што је атеизирана социјалистичка номенклатура зазирала од њега као јавно декларисаног католичког лаика (лоша ознака за цивила-неклирика). Па и кад је пропао југословенски опит, а домовина му изборила независност, требало је сачекати деценију и нешто да би га универзитетска заједница коначно "признала" и примила у свој загрљај доделивши му 2003. одавно заслужени *почасни докторат* Свеучилишта у Сплиту.¹

Споменица

У част тога чина изашла је споменица под насловом *Дијалогом до мира* (Сплит: Фрањевачки институт за културу мира, 2005). Дичим се прилогом "Мањинска вера, мањинска верска заједница и вера мањина: покушај разјашњења", имајући у виду да су од српских друштвених научника позивом почаствовани још академици Владета Јеротић и Никола Милошевић, проф. др Ђуро Шушњић и Марко П. Ђурић. Срећан сам што сам и присуствовао пригодном скупу, достојанственом омажу Јукићу, одржаном 2005. у фрањевачком манастиру-семеништу на Висовцу, прекрасном острвцу – тик уз манастир Крка – када је и промовисана споменица у друштву сарадника и пријатеља.

Познанство

Ж. Мардеша сам упознао давно – још на чувеним *II Порто-рошким социолошким сусретима '83*, одржаним на тему "Интеграци-

¹ Предлог је иницирао Фрањевачки институт за културу мира из Сплита, званично га упутио сплитски Католички богословски факултет, уз придруживање Правног факултета и Умјетничке академије Свеучилишта у Сплиту и потпоре Одељка за социологију Филозофског факултета Свеучилишта у Загребу и Филозофског факултета у Задру, те хрватских академика Ненада Камбија, Мислава Жежића, Емилија Марина и Ивана Супичића.

они и дезинтеграциони процеси у југословенском друштву". Испољило је велике симпатије и намах ме пригрлио као млађег колегу. (Знам поуздано да су му о мени малкице лепог пренели професори Шушњић и Врцан, а и прочитао је два моја текста о секуларизацији, објављена тих лета у *Социолошком прегледу* и *Марксистичким темама*.) Пријатељски флуид се потом раширио током осамдесетих: од сусрета у Сплиту 1985. на, за тадашње околности зачуђујуће отвореном и критички усмереном, скупу – *Домети и размеђа концилске обнове* (његов реферат и текст "У сјени Концила након двадесет година", *Погледи* 15/3:15-18, 1985), до неколико виђења у Загребу. Онда се десио рат и растакање земље, што нас није спречило да због отежаног поштанског саобраћаја комуницирамо и размењујемо своје и туђе књиге преко његовог познаника из Москве. Неизмерну радост дружења готово после деценије омогућио нам је проф. др Силво Деветак, организујући у Рогашкој Слатини 1997. голему ISCOMET екуменску конференцију *Улога верских заједница у мировном процесу и уклањању последица рата на подручју некадашње Југославије* (његов реферат и текст "Политичке религије и ново миротворство", *Охранити сање* /249-255/. Марибор: ISCOMET, ECERS, 1998). Касније је све текло потаман, али је ипак прошло седам-осам година до следећег сусрета. Испоставило се – последњег.

Рукописна сарадња

Јаков ме Јукић ама баш никада није одбио када сам му затражио чланак за публикавање. Имао сам задовољство да му објавим у нишким гласилима два изврсна текста: "Расправа о новим сектама" (*Марксистичке теме* 11/3-4:159-181, 1987),² "Религија и атеизам постмодерне" (*Градина* 26/5-6:170-188, 1991) – други срочен поводом моје књиге *О религији и атеизму* (1990).

Ето, судбина је тако удесила да његов последњи, два-три месеца пре смрти послани ми, подужи рукопис "Религија у постмодернитету: нестанак или повратак светог?" објављујем у Муке са светим одмах иза уводне студије.³

² Прештампано у мојој књизи *Пророци "нове истине". Секте и култови – шта треба да знамо о новим религиозним покретима?* (стр. 55-68). Ниш: ЈУНИР, Друштво за заштиту менталног здравља деце и омладине, 1998.

³ Као да је предосећао крај живота. Журећи да ми достави обећани рукопис – изведен на старој писаћој машини (љубазно је замолио да му се компјутерски прекуца) – у писму пише: "Драги и поштовани колега! Ево из врло хладног и смрзнутог Сплита шаљем с радошћу прихват судјеловања у писању тематског зборника о светоме. За разлику од Врцана ја сам у технолошком погледу још у пре-модерној па морам слати писма као да смо још у Аустро-Угарској монархији. Ако ми здравље допусти покушат ћу написати текст под насловом: Социолошке

Књига миљеница

У мноштву Јукићевих штампаних студија, а све су биле догађај с великим "Д", миљеница ми је прва по изласку – *Религија у модерном индустријском друштву* (Сплит: ЦуС, 1973). Та књига – за коју смо ми у Нишу (студенти прве и друге генерације социолога) чули одмах по њеном изласку захваљујући проф. Ђ. Шушњићу – очевидна реакција на узаврелу дискусију око секуларизационе тезе, подстакнуту сјајном расправом Сабина Акуавиве (Acquaviva) *Сумрак светог у индустријској цивилизацији* (L'Eclissi del Sacro nella Civita industriale, 1961), појавила се у правом тренутку и веома усмерила моју докторску радњу. Издајам још четири његова производа: *Повратак светог. Расправа о пучкој религији* (Сплит: ЦуС, 1988); *Будућност религије. Свето у времену свјетовности* (Сплит: МХ, 1991); *Лице и маске светог. Огледи из друштвене религиологије* (Загреб: КС, 1997); *Одговорност крићана за свијет* (Сарајево: СР, 2005).

Домет

Јаков је Јукић социолог религије великог приноса. Нико попут њега од социолога религије старије генерације бивше нам заједничке домовине није тако правовремено, убедљиво, утемељено – на изворној књижевности са енглеског, италијанског, француског и немачког језика – дубокомисаоно, стилски дотерано и језички искричаво анализирао феномен *светог* (повлачење, повратак и маске светог, секуларизацију и десекуларизацију, теизам и атеизам, сујеверје и подземну религиозност, пучку и световну религију, секте и нове религијске покрете, национализам, религију и пошаста рата, културу мира и помирење...).

Он је толико директно и индиректно утицао на југословенску социологију религије,⁴ да се без даљег двоумљења, по мом суду, засновано може говорити о својеврсној *Јукићевској школи* – друга је она *Врцановска* – чијем току својим доприносом припадају један Ђ. Шушњић, па и Есад Ћимић, Никола Дуганџија, Никола Скледар и од

дилеме о светоме: напредак или кругови? Много искрених поздрава, успјеха у знанственом раду, и захвала за часопис који уредно примам и радо прослиједим колеги Врцану. Још једном хвала што сте судјеловали у писању мојег зборника и дошли на Висовац гдје смо се тако лијепо дружили и причали." Писмо датирано 26. јануара 2006.

⁴ То констатује за хрватске прилике и Сениша Зриншчак, проглашавајући га, у својој храбро написаној књизи *Социологија религије, хрватско искуство* (Загреб: Правни факултет, 1999), једним од четири стубова хрватске социологије религије.

млађих, што да не, Зорица Кубурић. *Словом, више је он требао социологији религије него она њему.*

Благородан човек

Свако ко је упознао, бар једном срео или икоју реч прозборио са Јукићем, уверио се да на овом свету још ходају људи које краси благод и питомост. Тај мали и крхки, добри и мирни човек јесте образац искреног верника; оног и онаквог homo religiosus-a који, бранећи своју веру, не скрнави туђу. Не скривајући позадину и оличавајући бит римокатоличке вероисповести, он је вазда био заговорник верског дијалога и религијске толеранције, културе мира и помирења, што је показао и у књигама *Разговор о помирењу* (Загреб, Сплит: КроПакс, 2001), *Свједочанства о миротворству* (Загреб: КС, 2002).

Последње виђење

Висовац и Сплит јесу места нашег последњег виђења. Ништа није могло да ме спречи да не учествујем 17. јуна 2005. на свечаности на Висовцу, организованој поводом изласка споменице у част Јакова Јукића и стицања почасног доктората. Ценио је чињеницу да сам због тога превалио дугачак пут, посветио ми велику – ничим заслужену – пажњу и, у иначе згуснутом програму, одвојио доста времена за интимни разговор. Иако је ретко походио Београд – и када га је посећивао, увек је то бивало чиновничком радом – очито да му се допадао дух престоног града. Интересовао се како данас изгледа, каква је интелектуална ситуација и шта раде поједини научници. Посебно се распитивао за оне које највише цени и који су на њега утицали. Без имало околишења признао ми је да је тек читајући академика Н. Милошевића успео да схвати руске религиозне филозофе, да су га књиге академика В. Јеротића довеле до разумевања суштине српске варијанте православља, те како су му сопствени текстови настајали у стваралачком сучељавању с стручним мишљењем проф. Шушњића. Да не испустим, питао је – испаде последњи пут – и за рођака, а мог пријатеља, др Аљошу Мимицу, професора на београдском Филозофском факултету. (Истине ради, знајући да смо у контакту, и Мимица се почесто интересовао за истакнутог земљака.)

Јукићева искрица за социологе религије

"Зато је социолог изложен унутрашњем особном процијепу: мора у исти мах бити непристран и дубоко суживљен с религиозношћу вјерника коју истражује. Ако религију мрзи или презире, неће од ње ништа схватити, ако је већ одвећ уважава, неће од истраживања имати никакве користи."

Dragoljub B. Dorđević, Niš

**A SKETCH FOR A PORTRAIT OF
YU SOCIOLOGIST OF RELIGION: JAKOV JUKIC (1933-2006)
A PROLIFIC SOCIOLOGIST OF RELIGION**

Summary

A sketch for the portrait of Jakov Jukic, Croatian Catholic sociologist of religion. This is the first in the series of ten portraits of former Yugoslav religion sociologists, who laid the foundations of modern sociology of religion in the Balkans. In addition to Jakov Jukic, the author lists ten other most important sociologists of religion: Stefica Bahtijarevic, Srdjan Vrcan, Nikola Dugandzija, Marko Kersevan, Nikola Skledar, Edad Cimic, Sergej Flere, Ivan Cvitkovic and Djuro Susnjic. The author, himself a mid-generation sociologist of religion, having been a friend with all – while some were also his teachers – uses informal intonation and style to describe the friendship, relationship, cooperation, and also the scope of their work as scientists. The method was also used in the sketch for a portrait of Jakov Jukic, who passed away in the meantime, an important name in European sociology of religion.

Key words: Jakov Jukic, sociology of religion, portraits of Yugoslav sociologists of religion, life and work of Yugoslav sociologists of religion, scope of Yugoslav sociology of religion